

Batı Merkezli Dünya Tarih Yazıcılığına Yönelik Eleştiriler

MAHİYET

- EURO-CENTRIC tarih yaklaşımının mahiyeti nedir?
- Nazar fih. Akılla bakmak ve kurucu unsurlarını kavramak.
- Avrupa merkezcilik oryantalist düşünceye benzer şekilde yaşamın her alanında Avrupa medeniyetinin üstünlüğünü vurgulayan bir düşünce tarzıdır.
- Bilim, felsefe, sanat vs. çalışmalarında Avrupa düşüncesi ve medeniyetinin tüm Dünya medeniyetlerinden üstünlüğü savunan bir yaklaşımdır.
- 15. yüzyılda Avrupa kıtasında yaşayanların, dünyanın kendilerince uygar olmayan topluluklarının yaşadığı yerleri “keşfetmesi” ile ortaya çıktığı bilinen bir üstünlük tavrıdır ve günümüze kadar etkilerini farklı frekanslarda devam ettirmektedir.
- Avrupa'nın okur yazarları, düşünöleri, elitlerinin dünyanın geri kalanına nasıl nazar ettikleri ve onları bize göstermeyi uygun gördükleridir.

MAHİYET

- Dünya'da tarih eğitimini ve yazıcılığını şekillendiren anlayışlar büyük ölçüde, dönemin hâkim siyasal/felsefi düşünce akımlarından etkilenmişlerdir. Tarih yazımında da Avrupa merkeziliğin etkisi büyük olmuştur.
- Avrupa merkezci elitler gözüyle dünyayı, Avrupa'nın dışında kalanı ve dolayısıyla da Avrupa'nın kendi kendisini algılayış biçimidir.
- Çok katmanlı bir şeydir. Çok gizli bölmeleri, mahzenleri çıkmazları olan bir labirenttir bu alan.
- Bu katmanların tüm kıvrımlarına bakarak yanlışlar kataloğu çıkarmak esastır.
- Avrupa merkezilik de bir katman, sırf batıyı yazmak, diğerlerini yazmamak
- Tarihi WAS (WHITE ANGLO SANGSON) bakış açısıyla beyazın tarihine indirgemek.

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- Bununla ilişkili bir diğer katman, Batı medeniyetine içsel ve özsel bir üstünlük atfetmek.
- Kendi medeniyetlerini üstün (superior) diğerlerini daha aşağı (inferiour) medeniyetler manzumesi olarak görmek.
- Geçiş sorunsalı. Neden batı geçti de onlar geçemedi?
- Batının hızlı ve kolay gelişip modernizmle kapitalizme geçişi, normaldir. Bunun açıklanması gerekmez. Açıklanması gereken, diğerlerinin buna geçememiş olmasıdır. Neden geçemediklerini açıklamak için özel olarak doğunun kurumlarını, pratiklerini, siyasetini, ekonomisini, patternlerini incelemek gerekir.
- Bir dizi bineray opposition kategorisi üretmişlerdir. Bizde şu var ama sizde bu yok...
- Batı'nın norm ve normal ve diğer ötekilerin (the rest) anormal kabul edilmesi
- Avrupa merkeziliğin bir parçası olarak kıtalar hiyerarşisi ve ona tekabül eden bir ırklar hiyerarşisi ortaya çıkıyor. Beyaz ırkın 2 kademesi. Ve ondan sonra oradan aşağıya inerek sarılar, kahverengililer, kızıl derililer ve en aşağıda siyahlar. Siyahların altında da Avustralya ve Yeni Zelanda'nın aborjinleri.

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- Bir diğer alt başlık bütün kötülükleri ve karanlık tarafları örtbas eden emperyalizm ve sömürgecilik güzellemeesi.
- Fransa'nın Cezayir savaşında ne yapmıştır?
- İngiltere'nin Hindistan isyanını bastırırken ne yapmıştır? Büyük İrlanda açlığı karşısında. İngiliz hükümetinin tavrı ne olmuştur? (Büyük Açlık" olarak da adlandırılan, 1845-1852 İrlanda Patates Kıtlığı'nın yaşamış ve bu kıtlık sırasında 1 milyon insan hayatını kaybetmiş, 2 milyon insan da başka ülkelere göç etmiştir. Sultan Abdülmecit, İrlandalıları para yardımında bulunmuştur. İrlandalıların topraklarını lordlara tapulayan İngilizlerin politikaları ağır bir şekilde eleştirilmiştir.
- Japonya'nın bir Uzak Doğu emperyalizmi olarak Çin'de ve Kore'de neler yapmıştır?
- Amerika Birleşik devletleri'nin Doğu kıyısından batı kıyısına doğru genişleme sürecinde yerli Amerikalıların başına neler gelmiştir?

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- Arkeolojik yağma.
- Günümüzde çok aktüel bir konu: Avrupa krallıklarının Afrika'dan getirdiklerini sembolik de olsa iadeye akımı başladı, İngiltere'deki British Museum'dan Yunanistan'a iadeler başladı.
- Batının büyük servetlerinin kaynakları?
- Yakın geçmişte Floyd George'un öldürülmesinin ardından gündeme gelen ırkçılık.
- Kölelik ve köle ticareti. Köle ticareti sırasında büyük servet yapmış ünlü philonthrophistlerin heykelleri Oxford'da ve Cambridge te kanallara atılmıştır.
- Euro- spesifik bazı fenomenlerin evrensel gibi anlaşılması ve böyle bir conceptual yaygınlık kazanması

EURO-SPESİFİK DEYİMLERİN EVRENSEL KULLANIMINA İTİRAZLAR

- Meserla «büyük coğrafi keşifler çağı» demeye devam ediyoruz ama ileri Batı tarihçiliğinden «age of exploration» veya «age of discovery» deyimleri büyük ölçüde kullanım dışı kalmış vaziyette.
- Şöyle deniyor: Siz kimi keşfediyorsunuz?. Bu coğrafi keşifler çok da barışçıl deyimler gibi duruyor. Halbuki olan muazzam bir militatry drive. Ve ileri tarihçilikte bunlar artık kullanılmıyor. Bunun yerini *The European Reconnaissance* ([John H. Parry](#) kitabı) askeri ileri keşif seferleri tabiri alıyor. (Scouting).
-

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- “Occident” (batı) kelimesi “güneşin battığı yer” anlamında Avrupa dillerinde XIV. yüzyıldan beri kullanılıyorsa da, kelime modern mânasını XVIII. yüzyıldan itibaren kazanmıştır.
- “Occident” kelimesinin ifade ettiği coğrafi Batı, “Asya’nın batısı” anlamını da taşıyor.
- Ortaçağ’da Avrupa kendisini “Asya’nın batısı” olarak görmekteydi. Bu mânada Batı diye müstakil bir coğrafyadan bahsetmek mümkün değil.
- Merkezde Asya var. Batı (Avrupa), Asya’nın batı ucuna tekabül ediyor.
- Batı kelimesinin aynı zamanda dinî bir anlamı var. Hristiyanlığın ana yurdu olarak görülen Batı, aslında köken itibariyle pagan bir geçmişe sahip.
- Doğuda yani Kudüs ve civarında ortaya çıkan Hristiyanlık, Avrupa’da yayıldıktan sonra “Batı’nın dini” haline geldi.
- 313 yılında İmparator Flavius Valerius Constantinus (306-337) Milano Fermanı’yla genel dinsel hoşgörü ilân etmiştir. Hristiyanlık bundan sonra imparatorluktaki diğer dinleri baskılayacak ve 380 yılında Büyük Theodosius tarafından resmî din ilân edilecektir.
- Hristiyanlık, diğer İbrâhimî dinler gibi Ortadoğu ve Mezopotamya kökenlidir.
- Hristiyanlığın bir “Batı dini” olduğu söylemi modern zamanları söylemidir.

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- Hristiyan dünyası İslâm'ı en başından itibaren dinî-teolojik bir meydan okuma ve rakip olarak algıladı.
- Bu dinî ve teolojik meydan okumaya kısa sürede siyasî tehdit algısı eklenecektir.
- X. yüzyıldan itibaren siyasî meydan okumayı, kültürel tehdit algısı izleyecektir.

İLGİNÇ BİR ÖRNEK:

- IX. yüzyılda yaşamış **Alvaros adlı İspanyol rahibin bir serzenişi** : «Benim hristiyan kardeşlerim, Araplar'ın şiir ve aşk hikâyelerinden zevk alıyorlar. Müslüman kelâmcı ve filozofların eserlerini onları reddetmek için değil, Arapça'yı doğru ve seçkin bir şekilde konuşmak için inceliyorlar. Bugün kutsal metinlerimiz üzerine yazılmış Latince şerhleri okuyan kilise dışından birini nerede bulabilirsiniz? İnciller'i, peygamberleri ve havârilere okuyan kim var? Heyhat! Yetenekleriyle temayüz etmiş genç hristiyanlar Arapça'dan başka bir dil yahut edebiyattan haberdar bile değiller. Arapça kitapları büyük bir dikkat ve heyecanla okuyorlar. Büyük masraflar yaparak bu kitapları topluyor ve her yerde Arap kültürüne övgüler yağıdırıyorlar.»

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- Rönesans ve Aydınlanma dönemleri, Avrupa'nın hem fizikî hem de muhayyile gücü anlamında geleneksel sınırlarının dışına çıktığı ve yeni ufuklara açıldığı dönemler olacaktır.
- Aydınlanmanın geliştirdiği metodolojik söylemin en belirgin neticesi historisizm'dir.
- Etienne Gilson: "Çağdaş düşüncenin metafiziği, tarihtir".
- Historisizmden kasıt bilginin tarihi seyir içerisinde gösterdiği sürekliliğin tarihsel koşullara indirgenmesi ve ancak bu koşullar çerçevesinde değerli ve anlamlı kabul edilmesidir.
- Rönesans ve Aydınlanmayla birlikte Batı'da bilgi tarihselleşti. Bilginin tarihsel süreçte insanın ürettiği şey haline geldi.
- Aydınlanmanın metafiziği tarihtir.
- Bu yanlış mıdır? Metodolojik bir araç olarak alındığında tarihi şartlar, herhangi bir dönemin yahut öğretinin tarihi için önemli verilerdir. Burada atıfta bulunduğumuz historisizm bu değildir. Bu gerçekten historisizm değil historical criticismdir.
- Historisizmin yaklaşımı tarihi şartları bir tahlil unsuru olarak değil bir referans çatısı olarak kullanmaktır.
- Bu da İslam medeniyet değerlerinin tarihsel ve kültürel şartlar içerisinde anlamlı ve geçerli olduğu manasına gelir.
- Kur'an araştırmalarında ki karşılığı tarihselciliktir.

EURO-CENTRIC SÖYLEMİN MAHİYETİ

- Emperyalizm güzellemesi. Fransızların, İngilizlerin, Japonları Çinde neler yaptıklarını güzel gösterme hevesi.
- Euro spesifik fonemenlerin evreselmiş gibi gösterilmesi ve yaygınlaştırılması. Mesela Euro spesifik kavram olan mutlakiyeti Avrupa dışı kontekse taşırsanız yanlış olur.

IIMAMNUEL KANT VE ZİHNİYET DEĞİŞİMİ

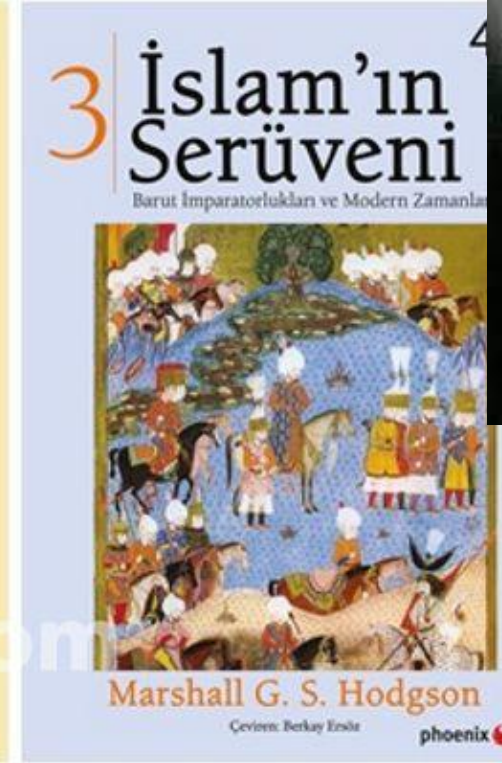
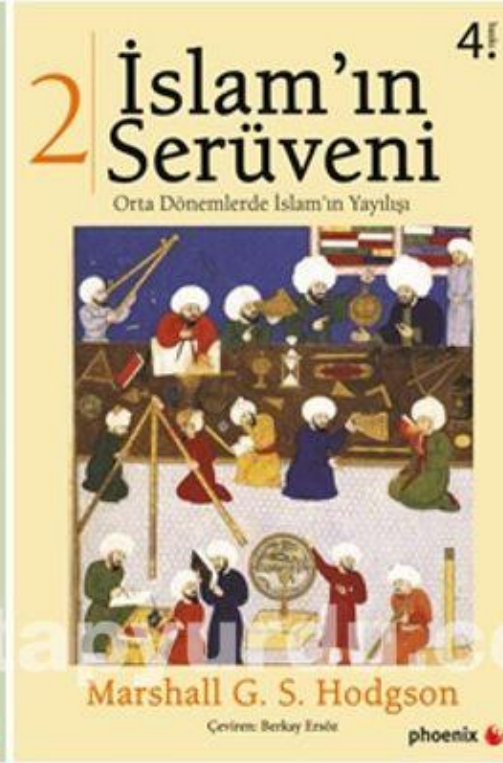
- Kant'ın geliştirdiği felsefe ile tarihe bakışlar değişmiştir.
- Kant'a kadar insanlar şöyle düşünüyordu: «Allah bu âlemi bir düzen içinde yaratmıştır ve insanlar alemi Allah'ın yarattığı bu düzene uygun olarak algılıyorlardı.» Kant ben bunu tamamen değiştireceğim diyor ve dış dünyada bir şeyler var, ama biz, bizden bağımsız bir nesneler dünyası olup olmadığından emin değiliz. Dış dünyadan bir şey dilime geliyor, acı-tatlıyı dilim, beynim vasıtasıyla bir şekilde algılıyor ama o, ben algıladığım için var. Zaman ve mekan zihnimin dışında yok. Zaman ve mekanın hakimi benim, çünkü nesneleri zihnimde inşa eden benim, nesnelerin hakimi benim. Nesneleri inşa eden ben isem, geçmişi de inşa edebilirim, tarihi yeniden yazabilirim. İşte bu anlayış, Avrupa devletlerinin işine geliyor. Sömürgecilikle birlikte yeni bir tarih yazıyorlar.

HEGEL VE ZİHNİYET DEĞİŞİMİ

- Hegel'in Batı'nın diğer milletler üzerindeki tahakkümünü nasıl meşrulaştırmıştır ve mevcut tarih anlayışını ve tarih yazımını nasıl şekillendirmiştir:
- Hegel, *Outlines of the Philosophy of Rights* adlı eserinde, 'Kainatın şuurunu gerçekleştiren, hakim bir millet olur her zaman' der. 'Bu millet her şeyi yapmakta serbesttir, çünkü güçlüdür ve onları Tanrı seçmiştir, yaptıkları her şey meşrudur.' Hegel zamanında Batı Avrupa-Prusya, bu mantığa göre yaptıkları her şeyde haklıydılar ve bu yüzden tarihin merkezinde onlar vardı. Günümüzde ise bu işi ABD yapıyor. Vakti geçmiş toplulukların ise tarihi yazılmıyor. Tarih, artık Batı'nın tarihi. Dünya tarihini yazmak ve kabul görmek istiyorsanız *The Rise of the West* yazmak zorundasınız."

EURO-CENTRIC AYARLARININ ÖTESİNE GEÇEN GİRİŞİMLER

NOT: Batı'da 1960'lerden itibaren Eurocentrik tarih yazım tarzına son vermek gerektiğini belirten metinler çıkmaya başladı. Ama hala Euro centrik bakış açısıyla çalışmalar devam ediyor. Çoğu çöp kabul edilebilir. Dünya tarihleri artık yeni bir perspektifle yazılıyor.

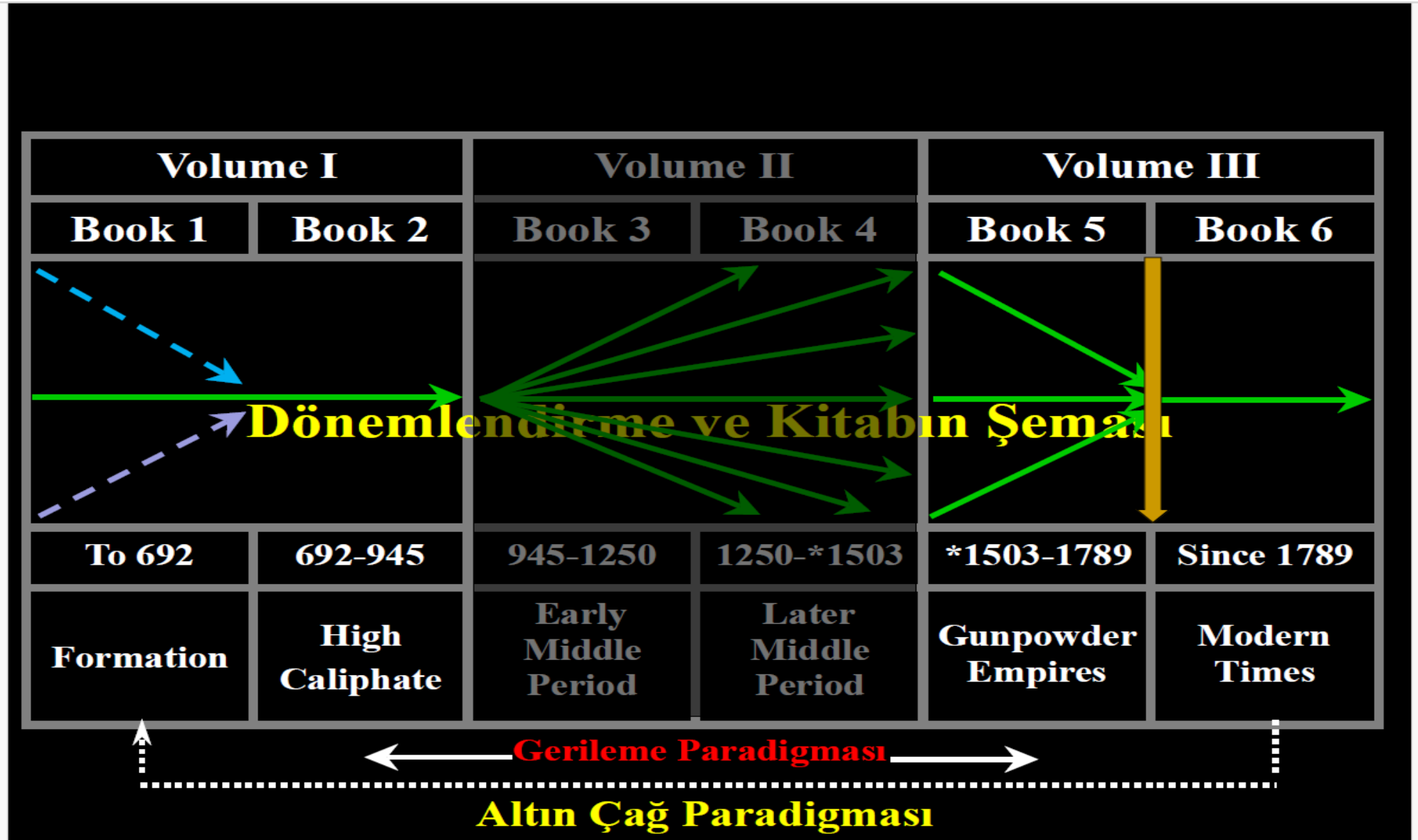

- **Marshall G. S. Hodgson (1922-1968)**
- *The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization. 3 volumes. University of Chicago Press, 1974.*
- Anatominin vücudun açıklaması gibi İslam tarihinin bütün olaylarının nasıl çalıştığını gösterir
- Ağaca değil ormana odaklanır.
- İslam tarihini başlangıçtan günümüze kadarki Müslüman nesillerin ahlakî ve dinî diyalogu şeklinde dünya tarihinin bir parçası olarak değerlendirmiştir.
- İslam, Afro-Avrasya bölgesindeki toplumların kültürel ve dinsel geleneğinin bir parçasıdır. İslam toplumu ise tarihsel anlamda evrensel idealleri paylaşan ve tüm insanlığı kendi idealleri altında birleştirme idealine yaklaşan bir medeniyettir. İslamın zamana sığmayan botutu olduğu gibi her toplumsal olgu gibi zamanlı, hadis ve yatay boyutu da vardır.
- **En önemli yönü gerileme paradigmasını eleştirmesidir.**
- Batı’da yazılan İslam tarihi kitaplarında yaygın olan görüş orta dönemlerin gerileme/çöküş olduğudur. Mesela Ira Lapidus, “The Fall of the Abbasid Empire”, *A History of Islamic Societies*, s. 103-111. John J. Saunders’in çalışmalarına attığı başlıklar gerileme ve çöküş paradigmasını daha da iyi yansıtmaktadır: “Breakup of the Caliphate,” “Ismailian Schism,” “The Turkish Irruption/istila,” “The Christian Counter-Attack,” “The Mongol Disaster”. Saunders, *A History of Medieval Islam*. Bunların aksine Hodgson İslam tarihini serüven olarak, bir aksiyon olarak anlatır.
- Hodgson’!a göre İslam dünyasında birden fazla emirlik (Sâmânîler, Büveyhîler, Gazneliler, Selçuklular vb.) ve hilafet iddiaları ortaya çıksa da, hukuk, kültür, sanat, vakıf ve tarikatlar gibi ortak paydalar İslam medeniyetinin kurumlarının sürekliliğini devam ettirmiştir. Hodgson’ın ifadesiyle ortaya “uluslararası bir toplum”un çıkmıştır. İslam medeniyet ürünleri sadece Arapça ve Arap kültür unsurlarıyla ifade edilmemiş, Farsça da Türkçe de edebî, sanatsal ve kültürel türlerin dili olmuştur.

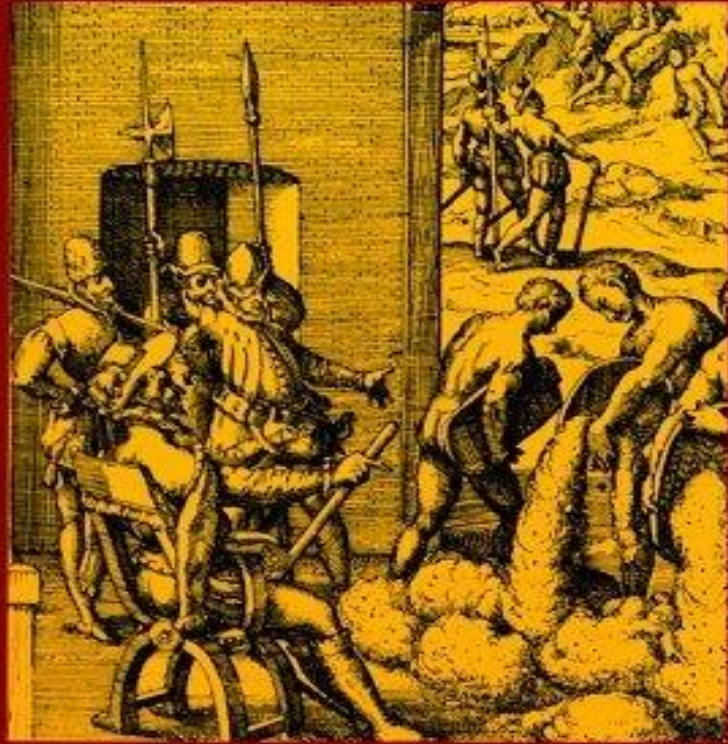
DÖNEMLER

Klasik Dönemlendirmeyi Cepheden Göğüslüyor

- 1. Son Sasaniler ve ilk halifelikler dönemi.** İslami Kaynaşma, yeni bir toplum düzeninin ortaya çıkışı. 485-692 (Abdullah ibn Zübeyr'in öldürülmesine kadar).
- 2. Klasik Yüksek Hilafet Dönemi.** 692-945 (Büveyhîlerin Bağdadı işgal edişine kadar).
- 3. Erken Orta İslami Dönemler.** (Mutlakî hilafet idaresinin gerilemeye başladığı ve alternatif halifelerin çıktığı 945'ten, 1258'deki Moğolların hakimiyetine kadar.) Bu dönemde çeşitli ademi merkezîyetçi milletleri içeren kozmopolit bir toplumun oluştuğu dönem. çöküşü simgelemeyen dönem.
- 4. Geç Orta İslami Dönemler** (Kriz ve yenileşme, Moğol hakimiyeti ve nüfuz çağı 1259-1503).
- 5. Barut İmparatorlukları dönemi.** İkinci Flizlenme 1503-1789).
- 6. Modern teknik çaö. Fransız ihtilaşıyla başlar. 1789-**
İslamic ve Islamicate ayırımı yapar.

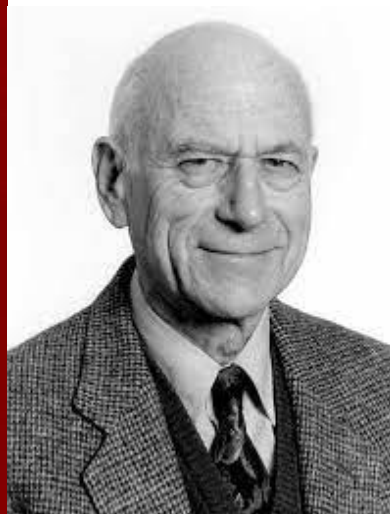

Europe and the People Without History

With a New Preface
ERIC R. WOLF

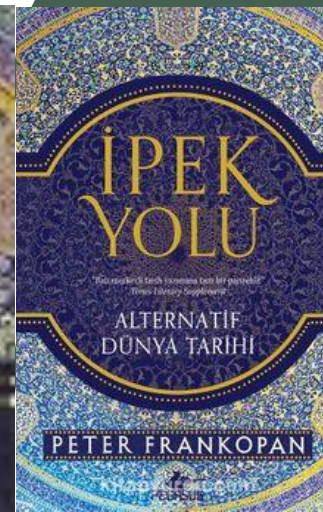
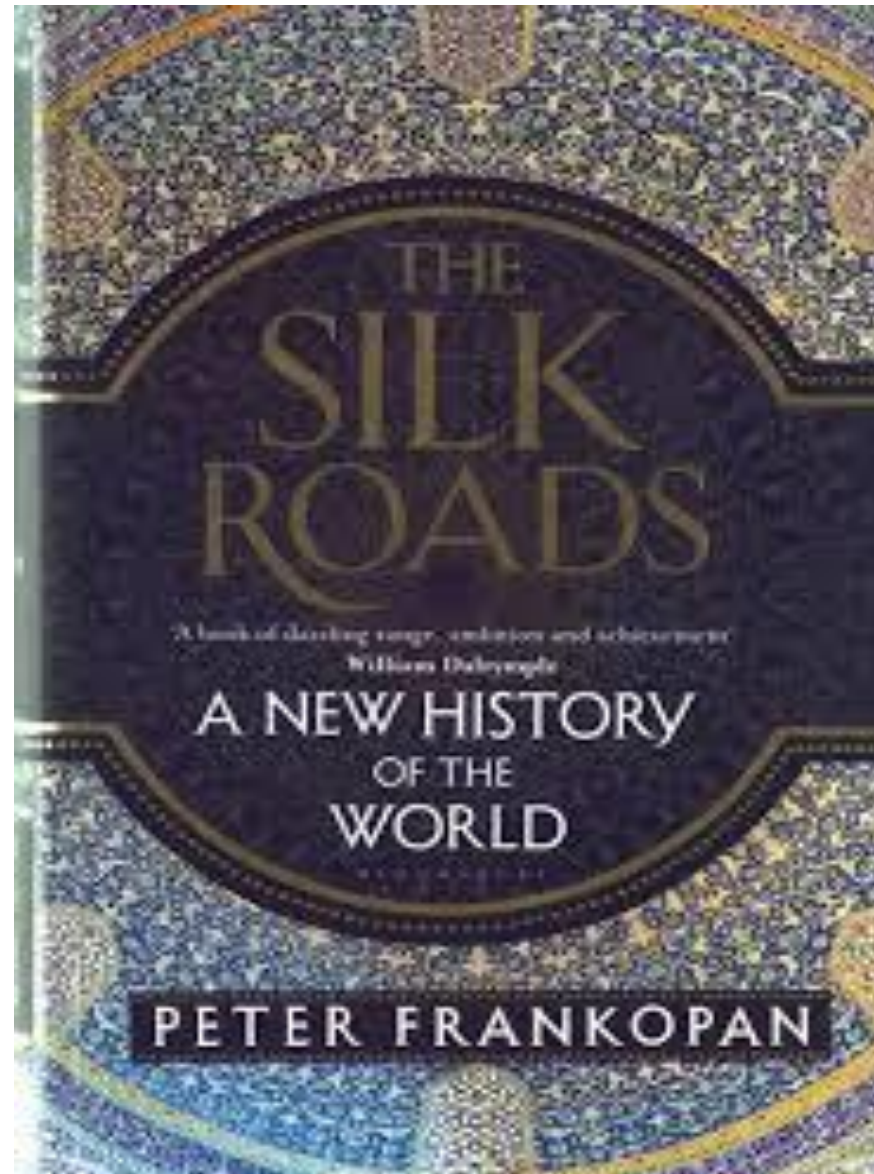
Eric R. Wolf Gökem Barış Çelikkaya
**Avrupa ve
Tarihsiz Halklar**

ERIC R. WOLF

1923, VIENNA- 1999 NEW YORK

- Ünlü Amerikalı antropolog Eric. R. Wolf, 1969’larda yayınladığı *Europe and the People Without Border* başlıklı kitabında doğrudan doğruya Hegel’in tarihi olan kavimler ve tarihsiz kavimler ikilemini cepheden göğüsleyen bir kitap yazıyor. Bunun girişinde 1960’larda kendisinin ve kendi akran öğrenci nesillerin maruz kaldığı durumu şöyle anlatıyor: “We have been taught inside the classrooms and outside of it, that there axists an entitiy called the west ant that one think of this west as a society and civilisation, independent of, ending opposition to, other soceities and civilisations Many of us even grew up blinding that reflect as a geneology according to which the ncient begets Rome, Rome begets Christianty, Christianity begets Euorope, the christian Europe begets Renaissance, the Renaissance begets enlitenment, the enlihtment begets political democracy, and industrial revolution.”
- Böyle bir çizgisel gelişme. O şapkanın içinden bu şapka çıkar anlayışını daha 1960 ta böyle devastating eleştiriye tabi tutmuş.
- Ne diyor burada: Bizlere okulda ve okul dışında batı diye adlandırılan bir varlığın bulunduğu ve bu batıyı diğer toplumla uygarlıklardan bağımsız, hatta onlar karşısında konumlanan bir toplum ve uygarlık olarak düşünebileceğimiz öğretili. Çoğumuz bu Batı'nın bir soy ağacı olduğuna inanarak büyüdük. Bu soy ağacına göre, Yunanistan Roma'yı, Roma Hristiyan Avrupa'yı, Hristiyan Avrupa Rönesansı, Rönesans Aydınlanmayı, Aydınlanma siyasal demokrasi ve sanayi devrimini doğurmuştu. Sanayi ve demokrasinin birleşmesinden de ortaya yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı halklarının somutlaştığı ABD çıkmıştı. bu tür bir gelişim aşaması yanılıcıdır...

PETER FRANKOPAN (1971 DOĞUMLU)

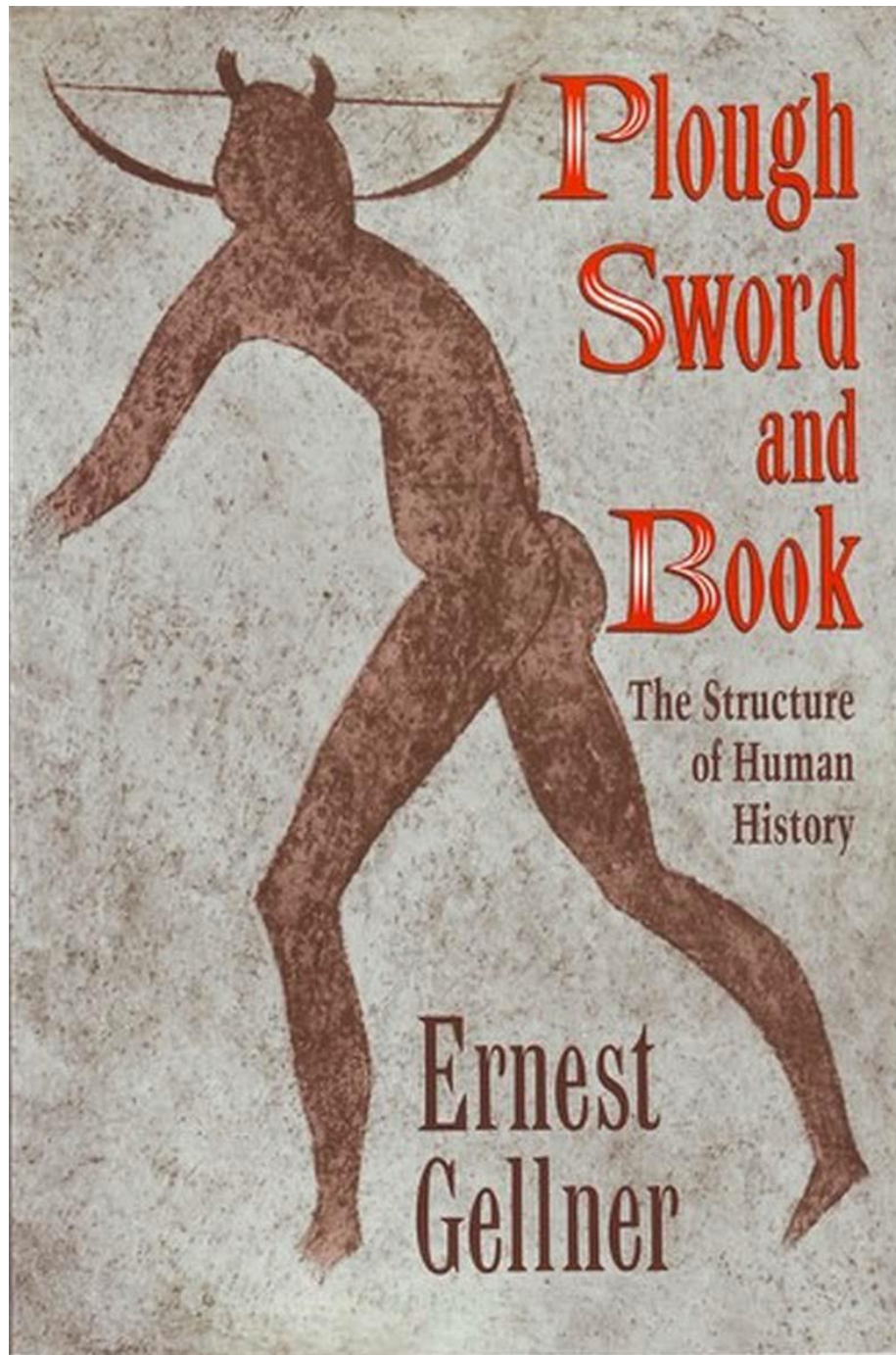
- Eric Wolf'un kitabının yankıları uzun sürüyor. Cambridge kökenli, Peter Frankopan, yazdığı THE SILK ROADS: A New history of the World denemesi'nin önsözünde genç bir ingiliz öğrenci olarak çocukluğunu ve entelektüel uyanışını şöyle Anlatıyor.
- Çocukluğunun en değerli eşyası odasının duvarını asıl olan bir dünya haritasıymış.
- Peter Frankopan, büyüleyici eseri "İpek Yolları: Dünya Tarihinin Yeni Bir Hikayesi"ni Eric Wolf'un "Avrupa ve Tarihsiz İnsanlar" kitabından bir alıntı ile açıyor:
- Kitaptan okuyalım...
- “We have been taught inside the classrooms and outside of it, that there exists an entity called the west and that one think of this west as a society and civilisation, independent of, ending opposition to, other societies and civilisations Many of us even grew up believing that reflect as a genealogy according to which the ancient begets Rome, Rome begets Christianity, Christianity begets Europe, the christian Europe begets Renaissance, the Renaissance begets enlightenment, the enlightenment begets political democracy, and industrial revolution.”

SİLK ROAD'UN BLURB'I TIMES LITERARY SUPPLEMENT

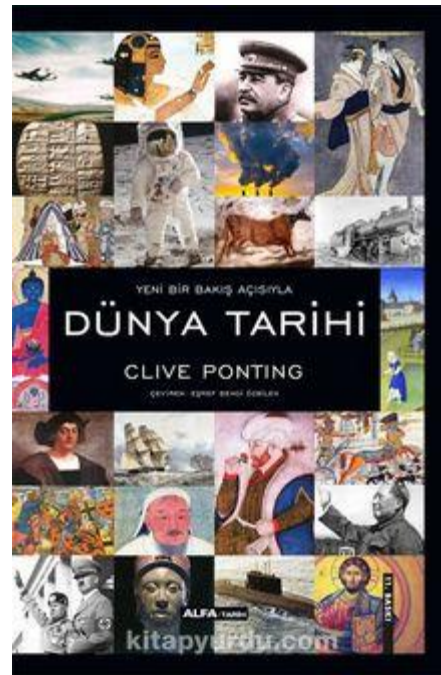
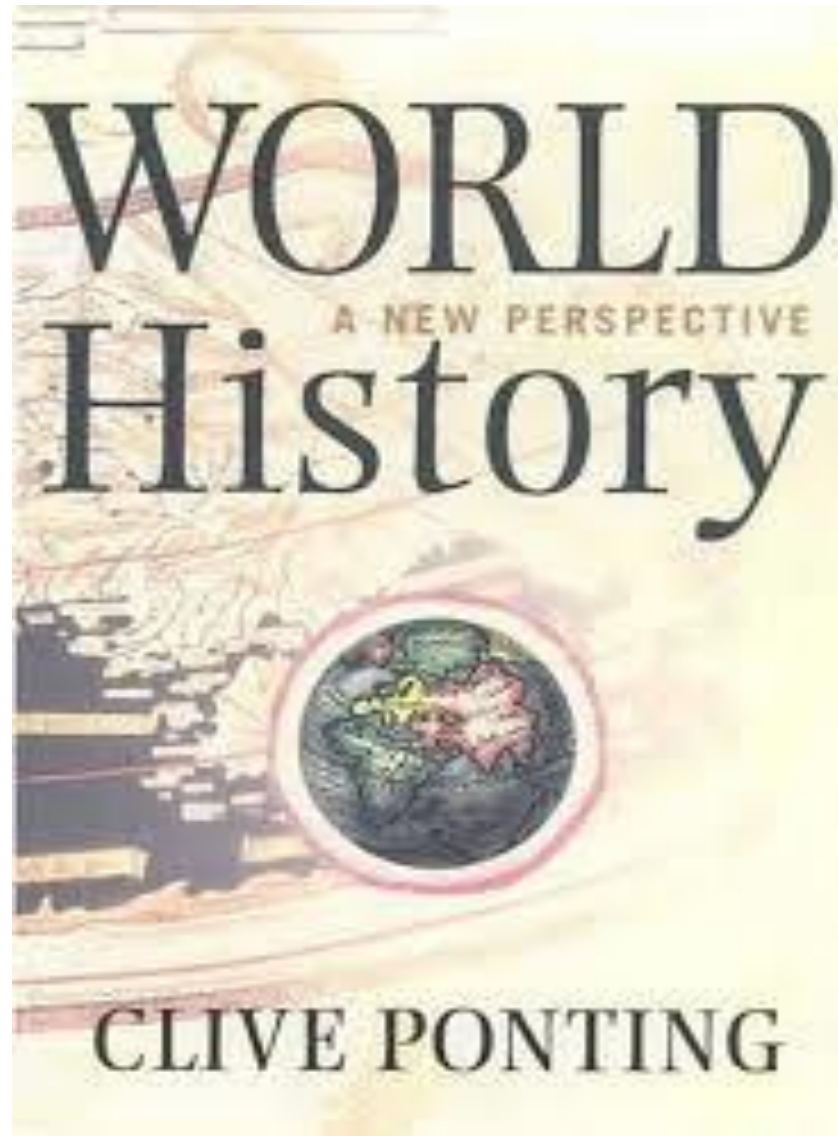
- Antik Pers Diyari ve Büyük Iskender'den günümüze, 2500 yıllık dörtünlä bir yolculuk..."
- "Bati merkezli tarih yazimına tam bir panzehir."
- Dogu ile Bati'nin ilk teması; fikirlerin, kültürlerin ve dinlerin yayilmasına neden olan fetihlerin ve ticaretin hüküm sürdüğü Ipek Yolu'nda gerçekleşti. İmparatorlukların yükselisi ve düşüsünden Budizmin yayilmasına, Hristiyanlık ve Müslümanlığın ortaya çıkmasına ve nihayet 20. yüzyılın en kanlı savaşlarına kadar her şey burada gerçekleşti. Ipek Yolu, Bati'nin kaderinin nasıl da ayrılmaz bir şekilde daima Dogu'yla bağlantılı olduğunu göstermektedir.
- Peter Frankopan, dünyaya ilişkin kavrayışimizi sarsıp bize Dogu'yu hatırlatıyor. Mezopotamya'da ortaya çıkan şehirleri, Pers ve Roma'dan yükselen kadim imparatorlukları yeniden yaratmanın yani sıra Mogol yağmalamalarının, Kara Ölüm'ün yayılmasının, Osmanlı'nın bölgedeki hükümlanlığının, İslam dünyasının saygınlığının ve Bati emperyalizminin kanlı mücadelelerinin fotoğrafını çekiyor.
- Siyaseten istikrarsız Orta Dogu'dan ekonomisi büyüyen Çin'e, Balkanlar'dan Güney Asya'ya uzanan bu engin bölge, son yıllarda küresel spot ışıklarına maruz kalmaktadır. Frankopan, bu karmaşık ticaret yollarına inşa edilen şehirlere ve uluslara yönelen tehlikeyi anlamak için, ilk önce bu yolların hayretler uyandıran geçmişini öğrenmemiz gerektiğini bize gösteriyor. Ipek Yolu'na ilişkin bir tarih çalışmasından çok daha fazlası olan bu kitap, gerçekten dünyanın realist bir tarihi: Bize belki de en önemli vaadi; nereden gelip nereye gittigimize dair bildiklerimizi unutturmak.

SİLK ROAD'UN BLURB'I
TIMES LITERARY SUPPLEMENT

- Frankopan Avrupa ve yükselişi hakkındaki mitlere şöyle son veriyor: O sıkça özgürlüğü, girişimciliği ve bilimsel ilerlemeyi destekleyen değerler ve kurumlar hikayesi olarak anlatılan hikayeyi reddediyor. Şöyle yazıyor:
- 16. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan muhteşem katedrallerin, gelişen görkemli sanatın ve yükselen yaşam standartlarının bir bedeli vardı. Bu bedel, okyanuslar boyunca yaşayan halklar tarafından ödenmiştir: Avrupalılar dünyayı sadece keşfetmekle kalmadılar, aynı zamanda ona hükmediyorlardı. Bunun nedeni, temas ettikleri nüfuslar üzerinde tartışılmaz bir avantaj sağlayan askeri ve deniz teknolojilerindeki sürekli ilerlemelerdi. İmparatorluk çağı ve batının yükselişi, büyük ölçekli şiddet uygulama kapasitesine dayanıyordu. Aydınlanma ve Akıl Çağı, demokrasiye, medeni özgürlüğe ve insan haklarına doğru ilerleme, Antik Yunan'a uzanan görünmez bir zincirin sonucu ya da Avrupa'da işlerin doğal bir hali değildi; bunlar, uzak kıtalardaki politik, askeri ve ekonomik başarının meyveleriydi (227).

ÖRNEK - 1

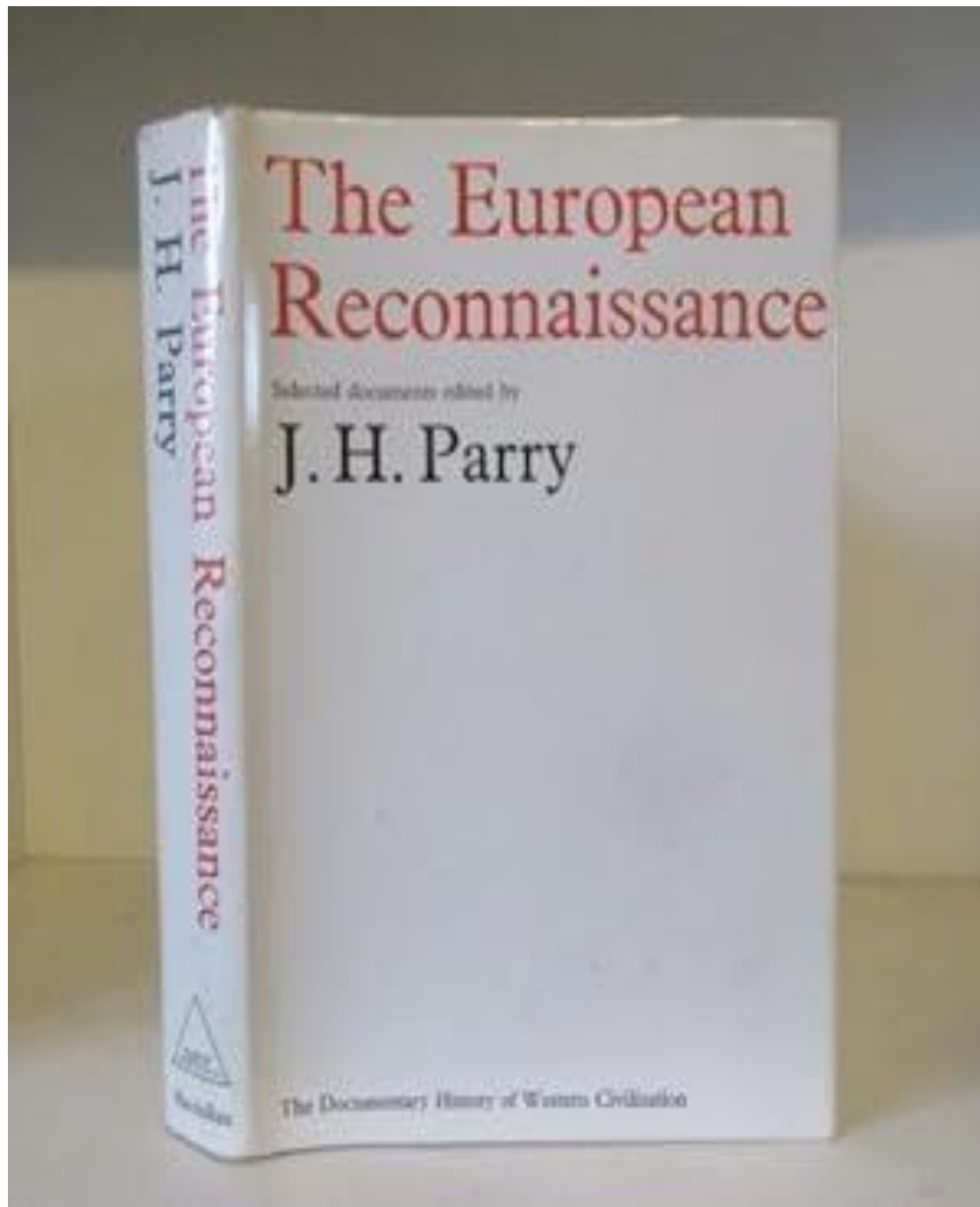

CLIVE PONTING (1946-2020) İNGİLİZ

- Yeni tür tarih, dünya tarihi kitapları yazılmakta. Mesela Frankofon gibi veya Clive Ponting gibi bazı insanlar gerçekten kartografik ve bütünsel bir dünya tarihi yazmaya kalkıyorlar. Clive Ponting'in The World Histoy A New Perspective'inin önsözünde; uzun ve kapsamlı bir eurocentrizm eleştirisinden yola çıkıyor. Eric Wolf'un veya Frankopan'ın eurocentrizm eleştirilerinden de bazı bakımlardan daha ileri daha önemli tespitler yapıyor. Avrupa merkezci olmayan bir dünya tarihi nasıl yazılır? İşte böyle yazılır demeye getiriyor. Avrupa'dan yola çıkarak alternatif bir model oluşturuyor. Bu kitabın bir önemli özelliği de şudur. Mesela. Rönesans reformasyon bin küsur sayfa içinde sadece. 34 sayfada anlatılırken, çeşitli çağlarda Çin veya Hindistan gibi dünyanın diğer bölgelerinin anlatımına yüzlerce sayfa ayırıyor. Yani dünyanın başka yerlerinde. Coğrafi bölgelerinin, kültürlerinin, devletlerinin imparatorluklarının hakkını vermek, onları sadece hakkını vermek değil, zikredip geçmek değil, bütünsel bir dünya tarihi anlatımı içinde kurguluyor. Muazzam bir entelektüel çabayla bunu yapıyor.
- Clive pointing anlatımına de şöyle bir paradigma hükmediyor. 1750 lere gelinceye kadar tarım toplumlarının nüfus ve ekilebilir alan arasındaki dengesi nasıl tarih boyunca bütünsel bir seyir izler. Belirli bir ikili birli ekilebilen alan temelinde nüfus artışını itekler. Nerede tıkanır?

CLIVE PONTING (1946-2020) İNGİLİZ

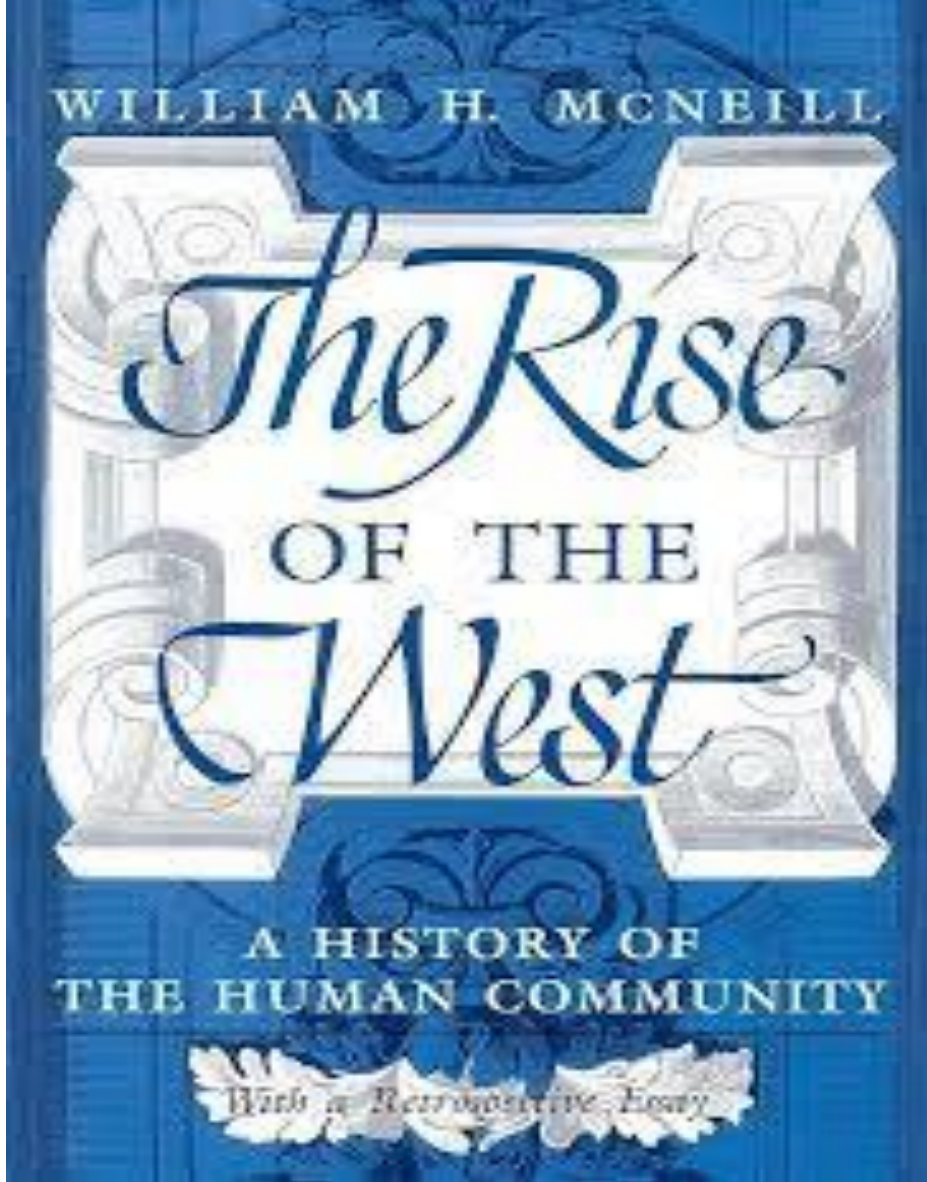
- Dünya tarihinin geleneksel anlatıları genellikle Batı medeniyetinin yükselişine odaklanır ve antik Yunanistan, Roma İmparatorluğu ve Avrupa'nın genişlemesi hikayesine yoğunlaşır. Çin, Hindistan ve Japonya gibi büyük medeniyetlerin tarihleri ve dolayısıyla dünyanın çoğunlukla yaşayan insanların deneyimleri ikincil bir konuma atılmıştır. Dünya Tarihi, radikal bir farklı yaklaşım benimser. İnsan hikayesinin bütünlük içinde ele alınması gerektiği varsayımından başlayarak, insanların evrimini, avcı-toplayıcı olarak yaşamlarını ve sonunda tarımı benimsemelerini inceleyerek, ardından dünya genelinde medeniyetin ortaya çıkışına bakar; Mezopotamya, Mısır, Çin, İndus Vadisi, Mesoamerika ve Peru'da. Hikayesi, ilk imparatorlukların ortaya çıkışını anlatırken, sadece farklılıklarına değil aynı zamanda benzerliklerine de vurgu yapar. Onların arasında nasıl temas kurulduğunu ve teknolojilerin, fikirlerin ve dünyanın büyük dinlerinin nasıl birbirinden geçtiğini açıklar. İslam, Çin ve Moğolların büyük imparatorluklarını tasvir eder. Hikayenin sonlarına doğru, teknik yenilikler ve sosyal-ekonomik değişimlerin arka planında yavaşça Avrupa'nın dünyayı domine etmeye başladığı anlatılır.

The documents which comprise the greater part of this book are concerned with the process of maritime discovery. Most of them are either eyewitness accounts written by men who took part in voyages of discovery; or else comments by contemporaries who were in a position to assess their achievements. The voyages themselves were incidents in a persistent, determined, and ultimately successful European endeavor to establish direct contact, first with West Africa, subsequently with Asia; more specifically, to link individual centers in western Europe with places in India, the Indonesian islands, China, and Japan; places known or believed to exist, and reputed to be of high civilization and great commercial importance. The main purpose of the voyages was to discover, not new lands, but new routes to old lands. They reflected not only a keen commercial demand in Europe for goods of Oriental origin, but an intense curiosity among Europeans about the East itself.

KAVRAM DEĞİŞİKLİKLERİ

- Türkçede hala büyük coğrafi keşifler çağı demeye devam ediyoruz ama ileri Batı tarihçiliğinden age of exploration veya age of discovery deyimleri büyük ölçüde çıkmış vaziyette.
- Şu tartılıyor? Sen kimi keşfediyorsun. Ey Christof Columb. Sen neyi keşfediyorsun.? Amerikanın yerli halkı. Bir de «coğrafi keşif» çok barışçıl deyimler gibi duruyor. Halbuki olan muazzam bir militatry drivedir. Ve ileri tarihçilikte bunlar artık kullanılmıyor. Bunun yerini The European Reconnaissance (John H. Parry kitabı var) deyimi almaya başlamıştır.
- Bu Reconnaissance askerlikte bir ordunun ileri keşif seferleri, scouting anlamına geliyor. Dolayısıyla bu tür kısmi derin kavram değişiklikleri doğrudan doğruya tarihte ve insan toplum bilimleri bağrında aslında eski çerçevelerin ne kadar zorlanmakta olduğunu ve kimsenin durumdan hoşnut olmadığını önemli ölçüde yansıtıyor.

Temel tezi dünya üzerindeki her halkın insanlık tarihine katkısı olduğudur.

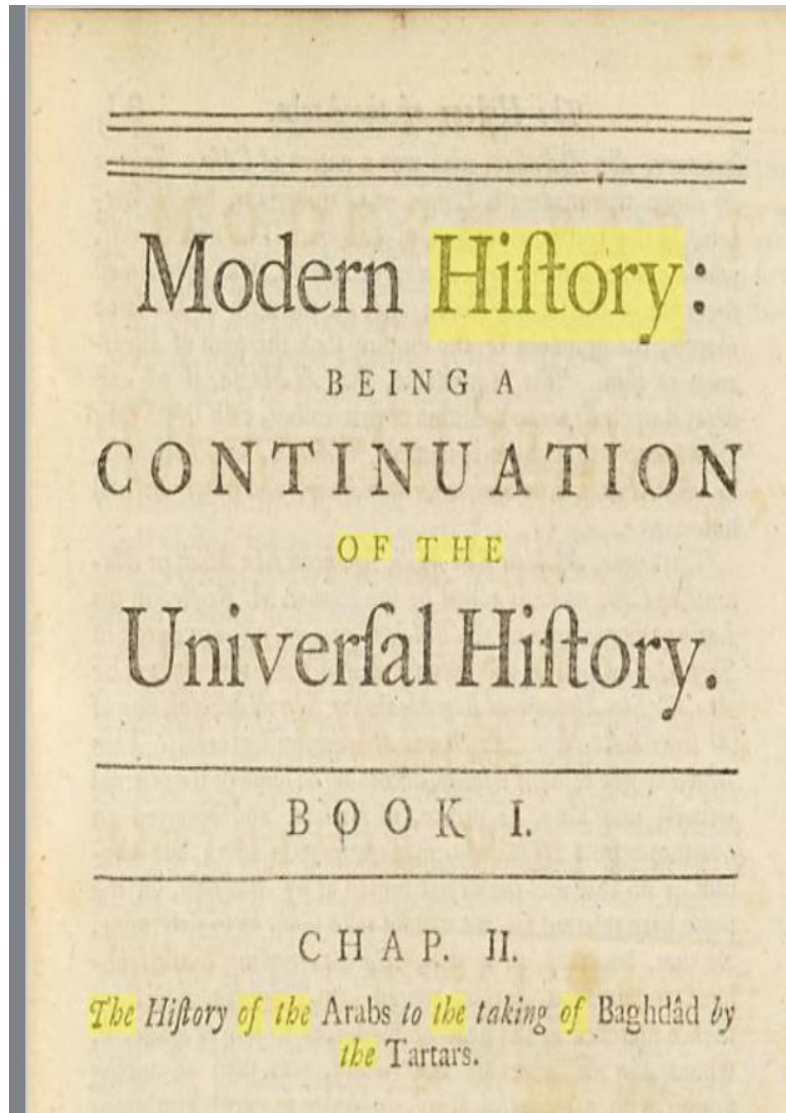
çok merkezli, ve evrensel bir tarih anlayışını benimsemiştir.

Ancak dünya tarihini yazmak ve kabul görmek istiyorsanız başlığını The Rise of the West şeklinde atmak zorunda bırakılabiliirsiniz.

Chicago Press: 1963.

IRKÇILIK ELİT AKADEMİDE HİÇBİR ŞEKİLDE SAVUNULAMAZ

- Decolonizing the curriculum çalışmaları çalışmaları da başlamıştır. Müfredatı sömürgeleştirme. Batı ülkelerindeki tarih ve sosyal bilimler müfredatını sömürgeleştirme şeklinde ciddi bir mesele de gündeme gelmiştir.
- Mesela 19. yüzyıl sonları, 20. Yüzyılın başlarında. Amerikan üniversitelerinin standart lisans müfredatına birinci sınıf düzeyinde Western Civilization dersleri okutuluyordu. Bunlar son derece biased derslerdi. Batı medeniyetinin varsayılan özsel ve içsel üstünlüğü üzerine kuruluydu.
- 20. yüzyıl seyri içinde Western Civilization müfredatı içeriden ve dışarıdan topa tutuldu. Ve bu plan çatırdadı. Dünya çapında eski sömürge ülkelerinin haklarının milli bağımsızlıklarına kavuşmalarıyla ortaya 150 kadar yeni ulus devlet çıkması ve bunların halklarının «hani nerede bizim tarihimiz?» demesiyle lisans seviyesindeki tarih müfredatı çatladı. Tarihçiler camiası ortadan ikiye ayrıldı. Western Civilization dersi okutulması fikri çoğunlukla reddedildi.
- Sonunda şuna hükmedildi. Western Civilization değil World History dersi okutmalıyız. Eskiden 2 ciltlik Western Civilization türü kitaplar yerine 2 ciltlik World History kitapları yayınlanmaya başladı.

The ***Universal History*** (complete title: *An Universal history, from the earliest account of time. Compiled from original authors; and illustrated with maps, cuts, notes, &c. With a general index to the whole.*^[1]) was a 65-volume universal history of the world published in London between 1747 and 1768. Contributors included George Sale, George Psalmanazar, Archibald Bower, George Shelvocke, John Campbell and John Swinton. The novelist Tobias Smollett edited for a short period.^[2]

THE MODERN PART OF THE UNIVERSAL HISTORY

- **THE CONTENTS**
(ANCIENT PART)

- *I. The cosmogony, general history of the world to the death of Abraham, and history of Egypt to Alexander the great.*
- *II. III. IV. History of Moab, Ammon, Midian, Edom, Atnalek, Canaan, the Philistines, Syrians, Phoenicians, and Jews to the Babylonian captivity; of the Assyrians, Babylonians, and Phrygians; and an explanation he city of Jerusalem.*
- *XII. XIII. XIV. XV. History of Rome.*
- *XVI. History of the Etruscans, and of the Eastern and Western Empire.*
- *XVII. History of the Carthaginians.*
- *XIX. History of the Germans, of Britain, the Hunns, Goths, Vandals, Sueves, Franks, Burgundians, Alemans, Gepidae, Heruli, Marcomans, Quadians, Sarmatians, Dacians, Lombards, Bulgarians, and Ostrogoths.*
- *XX. History of the Turks, Tartars, Moguls, Indians, and Chinese; with Dissertations on the Peopling of America, and the Independency of the Arabs., sequel to the history of Spain, Portugal, France, and Germany.*
- *XLIII. Conclusion, wherein the geography of the globe is considered in a new light, with a view to future discoveries.*

THE MODERN PART OF THE UNIVERSAL HISTORY

- **THE CONTENTS.**

- (MODERN PART)**

- I. II. III. History of the Arabians and Saracens.*

- IV. V. History of the Tartars and Persians,*

- VI. History of the Persians, and of Indostan.*

- VII. History of India beyond the Ganges, and Eastern Tartary.*

- VIII. History of China.*

- IX. History of Japan, and of the Portuguese and Spanish settlements in the East Indies.*

- X. History of the English and Dutch East India companies.*

- XI. History of other European settlements, Southern continent.*

- XII. XIII. History of the Turks, and of the dispersion of the Jews.*

- XIV. History of Egypt, and of the African islands.*

- XV. History of the Eastern coast of Africa,. and of the Hottentots.*

- XVI. History of the Western coast of Africa.*

- XVII. History of the remainder of the Western coast, in. terior countries. .*

- XVIII. History of the Northern coast of Africa.*

- XIX. History of Malta and Spain.*

- XX. XXI. History of Spain.*

SONUÇ YERİNE

- Entelektüel cepheleşmeyle Avrupa Merkezci anlayışla veya oryantalizmele hesaplaşılabileği kanatında değilim. Bunlara kategorik değil, problem merkezli yaklaşmak lazım.
- Kendi alanlarımın zihin haritalarını/yanlışlar kataloğunu çıkarmamız lazım.
- Bu da ancak kolektif çabalarla başarılır.
- Oksidentalizmin söylemi kulağa hoş geliyor ama çok sistemli bir faaliyete dönüşmediği takdirde başarısızlığa mahkumdur.
- Biz de kolektif çalışmalardan pek hoşlanılmıyor.
- Batı'da araştırmacılar hala Goldziher, Schacht, Willima Montgomery Watt yahut John Wansbrough söyle dedi diye başlanıyor. Recognition bizde zayıf.
- Batı tarihçiliği tek tip değildir.

SONUÇ YERİNE

- Batı bilimini de insanlık birikimi olarak görmek gerekir.
- Batı biliminin içinde yanlışlar yok mu? Boşluklar yok mu? Elbette var. Ama. Bunların da issue-base; problem bazlı bir yaklaşımla ele alınması gerekir.
- Batı'daki bütün toplum bilimcilerinin, bütün siyaset bilimcilerinin, insan bilimcilerinin bilimine değil, yanlışla karşı bir tavır geliştirmesi gerekir.
- Batı tarihçiliği hep aynı yerde mi durmadığı gibi biz aynı yerde durmuyoruz. Bizim tavırlarımızda bir farklılaşmanın olduğunu inkar edilemez.
- Yaptığımız işin global dünyada nereye oturduğunu merak etmemiz lazım.
- Eleştiri Düşmanlığa dönüşmemesi lazım

CRITICISM

- "**Özeleştir**i " **Batı** kültürünün bir parçasıdır. Kaynağı da "**şeytan**" (kötülük, günah, vb.) anlayışıdır.
- Batı kültüründe kötülük "**içimizde**" vardır (Primordial Günah anlayışı) ve bizim ona karşı mücadele etmemiz gerekir.
- **Doğu** kültüründe ise kötülük, "**dışarıda**" konumlanır. Kişiye öteden gelen ve onu "kandıran", "bozan", "yanlışlığa iten" bir varlıktır.
- Batıda, özeleştir i yapan bir insandan, aynı hataları tekrar etmemesi beklenir. Çünkü içindeki kötülüğü tanımış ve onunla nasıl mücadele edeceğini öğrenmiştir.
- Doğuda ise özeleştir i, bir **geçici** "af dileme, "pardon" deme durumudur. Hakiki bir iç hesaplaşma söz konusu olmadığından, kişi *bildiğini okumaya* devam eder

ORYANTALİST ÇALIŞMALARIN ÇOKLUĞU

- İslam'a dair oryantalist arşiv oldukça zengindir
- 18. ve 19. yüzyılın çalışmalarıyla kıyaslandığında günümüzdeki çalışmalar eski yoğunluğunu kaybetmiş gözükmemektedir. (1800 ile 1950 yılları arasında Avrupa'da Doğu ile ilgili altmış bine yakın kitap yayınlanmıştır (Said, *Orientalism*, s. 203-204)
- Bu rakam düşüklüğü oryantalist çalışmaların günümüzde geri çekildiği anlamına gelmemektedir. Sadece farklı bir aşamaya taşınmıştır.
- Bugün «cross cultural studies» adı verilen çalışmalar yapılmaktadır.
- Gerek klasik oryantalizmin döneminde yapılan çalışmalar gerekse yeni çalışmalar birbirine yakın metodolojik ilkelere dayanmakta ve batı dünyası açısından birbirini tamamlar bir doğrultuda hareket etmektedir

ULEMANIN BAĞIMSIZLIĞI:

- Hayyim Cohen analyzes biographies of about 3,900 Islamic scholars living between the eighth and mid-eleventh centuries, from Egypt eastward. He concludes that at that time the ulema were very different from the Christian clergy, in the sense that the ulema, except the judges and few other scholars, “functioned in an entirely private capacity, unappointed either by the authorities or by any religious institution . . . , received no emoluments and had to support themselves, which they did in a variety of ways.”
- Most scholars or their families worked in commerce and industry – as merchants or artisans in the textile industry (22%); those processing or dealing with food (13%); miscellaneous merchants (11%); those who sold or made leather, metals, wood, or clay (9%); those who dealt with ornaments (e.g., jewelers) and/or perfumes (8%); bankers, money-changers,²⁴ and middlemen (5%); and booksellers, book copiers, and paper sellers (4.5%). Some worked as teachers (especially tutors) (8%), or investigators of witnesses (3%). Only a small portion (8.5%) worked as officials.,

- Sosyal bilimler, insanlara belirli doğruları öğretmekten daha çok doğruya ulaşma yolunda nasıl gözlemler yapmaları gerektiğine, bu gözlemlerden çıkan sonuçların nasıl analiz ve test edilebileceğine ve bilimsel bilginin günlük hayata nasıl aktarılabilirliğine dair fikirler üretir.
- Montgomery Watt: İslam'ın yayıldığı dönemlerde Müslümanlar ellerinde kılıcı taşıyor, güç ve kudreti temsil ediyorlardı. Korku ve endişeleri yoktu kendi paradigmalarına güveniyorlardı. Onun için Bağdat'ta müthiş tercüme faaliyetine mücade ettiler.

KARL MARX'IN MISSQOUTE'UNA ÖRNEK

- «**They cannot represent themselves; they must be represented**»
- Bu Marx'ın Louis Bonaparte'ın Onsekizinci Brumaire'indeki bir pasajdan alınmıştır.
- Burada Marx, Doğu halklarının konumundan değil, 19. yüzyılın ortalarında belirli bir dönemde Fransa'nın yoksullukla boğuşan küçük çiftçi köylülerinden söz etmektedir.
- Bu köylüler birleşemedikleri için, "ister parlamento ister konvansiyon yoluyla olsun, kendi sınıf çıkarlarını kendi adlarına dayatma becerisine sahip değillerdi." Kendilerini temsil edemezler, temsil edilmeleri gerekir. Temsilcileri aynı zamanda efendileri olarak da görünmelidir..." (K Marx ve F Engels, Seçilmiş Eserler, Moskova, 1950, cilt I, s. 303).

BATIDA İLK ARAŞTIRMA ÜNİVERSİTESİ

- İlk modern araştırma Üniversitesi- Oxford ve Cambridge gibi ortaçağ kurumlarını bir kenara bırakacak olursak- 1806 yılında Berlin'de kurulan Humboldt üniversitesidir.
- İlk defa burada Alexander van Humbolt'un riyaseti altında bir disiplin, bir departman sistemi kuruluyor. Her disipline bir bölüm. Ekonomi, ekonomi bölümü. Sosyoloji sosyoloji bölümü gibi. Her disiplinin elemanlarının nasıl yetişeceği belirleniyor. Tarihçi nasıl yetişir. İşte source-critic seminerlerine tabi tutulur vs.
- Şimdi Kendinizi 1820 yılında yeni yetişen genç bir ortaçağ tarihçisi yerine koyun. Bu Alman ortaçağ tarihçisi ne bilir? Ortaçağ olarak ne bilir. Avrupa ortaçağından başka hiçbir şeyi bilmez. Ve bunlar tarih mesleğinin de yeni cadillaklarıdır. Ortaçağ tarihi muazzam önemlidir.
- Latince biliyorlar sadece. Avrupa dışında herhangi bir köylü toplumunu veya hanedan devletini, timar veya fief sistemini bilmez. Sadece avrupadaki somutluğu bilir.
- O somutluğun bir fotoğrafını çekiyor. Snapshop. 11-12 ve 13. Yüzyıllardaki bütün girinti ve çıkıntıları ve kıvrımlarıyla Avrupa ortaçağının bir fotoğrafını çekiyor ve buna feodalsizm diyor.
- Keza Avrupa köylülüğünün bir fotoğrafını çekiyor ve buna serflik diyor.

- THANKS...